

⁴ Ситдикова Л. Б. Правовое регулирование отношений по возмездному оказанию услуг. Монография. – Набережные Челны: Изд-во Камск. гос. политех. ин-та, 2003. – 168 с.

⁵ Васильева В. А. Проблемы гражданского правового регулирования отношений с надання посередницьких послуг: Автореф. дис... д-ра юрид. наук: 12.00.03 / Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. – К., 2006. – 31 с.; Гражданское право. Учебник. Т. 2: Полут. 2 / Витрянский В. В., Ем В. С., Козлова Н. В., Корнеев С. М., и др.; Отв. ред.: Суханов Е. А. – М.: БЕК, 2000. – 544 с.

⁶ Кротов М. В. Обязательство по оказанию услуг в советском гражданском праве. Учебное пособие / Науч. ред.: Толстой Ю. К. – Л.: Изд-во Ленингр. ун-та, 1990. – 107 с.

⁷ Гражданское право. Учебник. Т. 2: Полут. 2 / Витрянский В. В., Ем В. С., Козлова Н. В., Корнеев С. М., и др.; Отв. ред.: Суханов Е. А. – М.: БЕК, 2000. – 544 с.; Козлова Н. В. Договор возмездного оказания правовых услуг. (Начало) // Законодательство. – М., 2002. – № 3. – С. 40–45.

⁸ Цивільне право України. Академічний курс: Підруч. для студ. юрид. спец. вищ. навч. закл.: У 2 т. / Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України / Ярослава Миколаївна Шевченко (заг. ред.) – 2. вид., доп. і перероб. – К.: Видавничий дім «Ін Юре», 2006. – Т. 2 : Особлива частина. – 520 с. – С. 122.

⁹ Козлова Н. В. Договор возмездного оказания правовых услуг. (Начало) // Законодательство. – М., 2002. – № 3. – С. 37–38.

¹⁰ Там само. – С. 38.

¹¹ Шаблова Е. Г. Перспективы развития правового института возмездного оказания услуг // Журнал российского права. – М.: Норма, 2002. – № 1. – С. 64.

Резюме

У даній статті аналізуються загальні критерії класифікації договорів по наданню послуг, різновиди послуг у доктрині сучасного цивільного права і класифікація послуг з об'єкту впливу.

Ключові слова: послуги, класифікація, критерії, цивільне право, об'єкти цивільних прав, договір, зобов'язання, правове регулювання.

Резюме

В данной статье анализируются общие критерии классификации договоров по оказанию услуг, разновидности услуг в доктрине современного гражданского права и классификация услуг по объекту влияния.

Ключевые слова: услуги, классификация, критерии, гражданское право, объекты гражданских прав, договор, обязательства, правовое регулирование.

Summary

In this article the general criteria of contracts classification on services providing, varieties of services in the doctrine in the modern civil law and services classification on object of influence are analyzed.

Key words: services, classification, criteria, civil law, objects of civil law, contract, obligations, legal adjusting.

Отримано 25.01.2011

Г. Г. ХАРЧЕНКО

Георгій Георгійович Харченко, кандидат юридичних наук

ПРАВОВА ПРОБЛЕМАТИКА ЗАХИСТУ ІНТЕРЕСУ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ

Цивільним кодексом України¹ серед основних засад цивільного законодавства визначається принцип судового захисту цивільного права та інтересу (ст. 3). Втім, використання сполучника «та» у текстівці правової норми дає можливість по-різному тлумачити її зміст. Справа в тому, що інтерес, як відомо, не завжди поєднується із суб'єктивним правом, а відтак, виникає питання щодо можливості захисту такого інтересу поза суб'єктивним цивільним правом, але в рамках фактичних відносин, в яких такий інтерес може проявлятися. До прийняття рішення Конституційного суду України від 1 грудня 2004 р. № 18-рп/2004 по справі № 1-10/2004², чіткої та зрозумілої відповіді на це питання законодавство України та судова практика, на жаль, не давали. Небагато змінилося в цьому відношенні й на сьогоднішній день, адже разом з використанням різних за своїм змістом термінів – «інтерес» та «охоронюваний законом інтерес», законодавець і досі не дав визначення цим правовим категоріям та законодавчо не сформулював у вигляді відповідних правових норм єдині критерії, відповідно до яких окремий інтерес може підлягати захисту з боку держави.

Отже, проблематика захисту цивільного інтересу передусім пов'язана з вирішенням двох основних питань. По-перше, необхідно чітко уявляти, що саме підлягає захисту, а тому питання визначення та розмежування категорії інтересу від інших споріднених правових понять набуває першочергового значення. По-дру-

ге, потрібно зрозуміти, в яких межах і який саме інтерес як самостійний об'єкт захисту може захищатися з точки зору закону та права?

Всі ці питання і спробуємо дослідити у цій статті в контексті згаданого вже вище рішення Конституційного суду України від 1 грудня 2004 р. № 18-рп/2004 по справі № 1-10/2004 та з обов'язковим урахуванням того факту, що охоронюваний з боку закону інтерес має речовий характер, а відтак досліджувані питання безпосередньо пов'язані зі сферою дії речового права.

Зазначені вище питання у свій час стали предметом конституційного подання народних депутатів України до Конституційного суду України. Надаючи офіційне тлумачення правовій категорії «охоронюваний законом інтерес», Конституційний суд України виходив з того, що це поняття, по суті, є тотожним поняттю «законний інтерес», а сам термін «інтерес» в юридичних актах, враховуючи його етимологічне, загальносоціологічне та психологічне значення, вживається у широкому чи вузькому значенні як самостійний об'єкт правовідносин, реалізація якого задовольняється чи блокується нормативними засобами.

У вузькому розумінні «охоронюваний законом інтерес», тобто інтерес, на відміну від інтересу в широкому розумінні, перебуває виключно у логічно-смысловому зв'язку із суб'єктивними правами, але прямо ними не опосередковується, тобто виходить за межі останніх. У цьому сенсі ознаками «охоронюваного законом інтересу» як правового феномену, з точки зору суду, є наступні характеристики:

- а) виходить за межі змісту суб'єктивного права;
- б) є самостійним об'єктом судового захисту та інших засобів правової охорони;
- в) має на меті задоволення усвідомлених індивідуальних і колективних потреб;
- г) не може суперечити Конституції і законам України, суспільним інтересам, загальновизнаним принципам права;
- д) означає прагнення (не юридичну можливість) до користування у межах правового регулювання конкретним матеріальним та/або нематеріальним благом;
- е) розглядається як простий легітимний дозвіл, тобто такий, що не заборонений законом. Охоронюваний законом інтерес регулює ту сферу відносин, заглиблення в яку для суб'єктивного права законодавець вважає неможливим або недоцільним.

Аналіз наведеної вище позиції Конституційного суду України дає можливість зробити принаймні декілька аналітичних викладок. Приміром, не можна не погодитись з позицією суду, що «охоронюваний законом інтерес» як самостійний об'єкт судового захисту повинен виходити за межі змісту суб'єктивного права, адже в протилежному випадку, коли інтерес та суб'єктивне право поєднані один з одним, немає сенсу окремо казати про захист інтересу і окремо про захист суб'єктивного права. У цьому разі достатньо буде захистити суб'єктивне право, щоб автоматично захистити і той інтерес, який визначений у змісті суб'єктивного права. При поєднанні інтересу та суб'єктивного права, останнє виступає правовим інструментарієм реалізації цього інтересу. Значно складніша ситуація виникає, коли інтерес є, але конкретного інструментарію у вигляді суб'єктивного права під нього немає. Саме ця ситуація і викликає найбільші проблемні моменти на практиці. І тут, можливо, слід звернути увагу, що, на думку Конституційного суду України, у цивільному законодавстві, а саме у Цивільному кодексі України (ст. 16), начебто прописані способи захисту інтересів, зокрема: визнання правочину недійсним; припинення дії, яка порушує право; відновлення становища, яке існувало до порушення; примусове виконання обов'язку в натурі; зміна правовідношення; припинення правовідношення; відшкодування збитків та інші способи відшкодування майнової шкоди; відшкодування моральної (немайнової) шкоди; визнання незаконними рішення, дій чи бездіяльності органу державної влади, органу влади Автономної Республіки Крим або органу місцевого самоврядування, їхніх посадових і службових осіб. Такий перелік способів захисту інтересів у Цивільному кодексі України, зауважує суд, не є вичерпним, оскільки ст. 16 ЦК України вміщує ще й припис про те, що «суд може захистити цивільне право або інтерес іншим способом, що встановлений договором або законом».

Враховуючи те, що серед перелічених способів захисту інтересу суд не зазначив такий спосіб, як визнання права, то це начебто повинно насторожити нас на думку, що у своєму рішенні суд перераховує лише способи захисту такого інтересу, який перебуває виключно у логічно-смысловому зв'язку із суб'єктивними правами, але прямо ними не опосередковується, тобто виходить за межі останніх. Однак, аналіз перерахованих способів каже, що це не так – якщо не всі, то, принаймні, більшість з перерахованих судом способів захисту можна віднести до способів, коли інтерес захищається лише через відповідний захист суб'єктивного права, а не окремо інтересу як самостійного об'єкта захисту, що в принципі нібито і повинно було бути предметом дослідження Конституційного суду України. Так, цілком зрозуміло, що в таких способах, як припинення дії, яка порушує право; примусове виконання обов'язку в натурі; відшкодування збитків та інші способи відшкодування майнової шкоди; відшкодування моральної (немайнової) шкоди – інтерес захищається через захист відповідного суб'єктивного права: будь-то право на відшкодування збитків або примусове виконання обов'язку в натурі – обов'язку, який, як відомо, завжди корелюється з відповідним суб'єктивним правом іншої особи тощо.

Таким чином, Конституційний суд у своєму рішенні чітко не розмежував способи захисту суб'єктивного права від способів захисту інтересу, який існує поза конкретного суб'єктивного права. Відсутність чіткої позиції в цьому питанні значно ускладнює розуміння шляхів його вирішення. Протиріччя певним чином закладені вже в самій ст. 16 ЦК України, словесний вислів якої – «способи захисту цивільних прав та інтересів» – наводить на думку, що законодавець у даному разі пов'язує суб'єктивне право та інтерес разом.

Більше того, якщо суд сам виходить з того, що законний інтерес поза суб'єктивним правом відбиває лише легітимне прагнення свого носія до того, що не заборонено законом, тобто тільки його бажання, мрію, потяг до нього, а отже – й не юридичну, а фактичну (соціальну) можливість, то закономірно виникає питання – чи може така фактична (соціальна) можливість впливати на існуючі правовідносини і в яких випадках саме? При відповіді на це питання обов'язково потрібно враховувати, що, як зазначає Конституційний суд України, прагнення особи користуватися благом на підставі законного інтересу, але поза суб'єктивним правом відрізняється від того ж самого прагнення, але в рамках наявного у особи суб'єктивного права. Тобто, в першому випадку законний інтерес не передбачає вимог певних дій від інших осіб або чітко встановлених меж поведінки, в іншому випадку – при суб'єктивному праві – інтерес задовольняється шляхом покладення на певних осіб відповідного суб'єктивного права обов'язку.

З цих позицій стає зрозуміло, способів захисту інтересу поза суб'єктивного права об'єктивно буде значно менше, адже менше буде реальних життєвих випадків, коли цей інтерес дійсно буде підлягати захисту з боку закону та права. Серед прикладів останніх, тобто способів, які можна використати для захисту законного інтересу поза суб'єктивним правом, можна навести спосіб – визнання правочину недійсним. Цей спосіб є комплексним, тобто він може захищати інтереси як у рамках суб'єктивного права, так і поза нього. Прикладом останнього може бути ситуація, коли спадкоємці на підставі ч. 3 ст. 215 ЦК України можуть звернутися до суду з позовом як заінтересовані особи, тобто як майбутні спадкоємці, які мають законний інтерес щодо майна майбутнього спадкодавця, однак які на момент подачі позову ще не мають відповідного суб'єктивного права на це майно, з вимогою визнати певний правочин щодо такого майна недійсним. Однак захист їх законного інтересу щодо майна майбутнього спадкодавця можливий лише на підставі порушень відповідних вимог закону щодо укладення тих чи інших правочинів по відношенню до майна, а не на підставі порушення їх законного інтересу на це майно – тобто законного прагнення отримати майно після смерті спадкодавця.

Як звернув увагу в своєму рішенні Конституційний суд України перелік способів захисту інтересів у Цивільному кодексі України не є вичерпним, оскільки ст. 16 ЦК України передбачено, що «суд може захистити цивільне право або інтерес іншим способом, що встановлений договором або законом». На відмінну від назви ст. 16 ЦК України тут законодавець замість сполучника «та» використав сполучник «або», що з правової точки зору та по суті порушеного в цій статті питання є, на нашу думку, більш правильним. Використовуючи сполучник «та» у ст. 16 ЦК України, так само як, скажімо, і в ст. 3 ЦК України, законодавець ввів певну плутанину в розумінні його істинних намірів при інтерпретації цих правових норм. Сполучник «та» давав можливість двояко розуміти зміст вище згаданих статей, а це, у свою чергу, не забарилося відобразитися на різних висновках, які з приводу порушеного перед Конституційним судом України питань надали різні державні установи. Всі ці висновки знайшли своє висвітлення, зокрема, в описовій частині рішення суду. Втім, насправді, більшого прояснення потребує зовсім інше питання – суд, як зазначається у ст. 16 ЦК України, може захистити цивільне право або інтерес іншим способом, що встановлений договором або законом. Однак, відповідно до ст. 11 ЦК України договір та закон є одними з можливих підстав виникнення цивільних прав, а не інтересу, тобто навіть якщо певний інтерес і буде закріплений на рівні договору чи закону, то він обов'язково в цьому випадку буде поєднаний з відповідним суб'єктивним правом.

Захисту, на думку Конституційного суду України, підлягає лише законний інтерес. Законність інтересу, в свою чергу, визначається правилом – «дозволено все, що не забороняється законом», тобто у випадках, коли інтерес не підлягає охороні ані законом, ані правом, законодавець завжди прямо про це зазначає. Чинний Цивільний кодекс України, приміром, передбачає різні обмежувачі захисту інтересу як самостійного об'єкта, зокрема, невідповідність інтересу загальним засадам цивільного законодавства (ст. 15 ЦКУ), порушення при реалізації інтересу прав інших осіб (ст. 16 ЦКУ) тощо. Втім, поза увагою законодавства України залишається питання часового обмеження законності інтересу. На відміну від українського законодавства, досвід країн англосаксонського права в цьому питанні значно більший. Тут діє концепція *the rule against perpetuities* (правило проти вічності), зміст якої передбачає, що законний інтерес не може охоронятися вічно. Існують певні часові межі, в рамках яких і може відбуватися відповідний захист інтересу. Цей період обчислюється 21 роком після смерті останньої особи, яка жила на момент надання розпорядження, і до якої це розпорядження має відношення. Додатково цей період може бути продовжений на строк вагітності дитиною.

Виникнення згаданої вище концепції пов'язано зі справою герцога Norfolk (1682)³, коли останній у своєму розпорядженні визначив поетапний порядок переходу свого майна спочатку до старшого сина, а потім і до інших, аж до четвертого сина включно. Крім того, у розпорядженні були передбачені умови переходу майна й наступним поколінням нащадків, за умови настання певних обставин. Таким чином, своїм розпорядженням герцог Norfolk, по суті, визначив юридичну та фактичну долю свого майна на багато років вперед після своєї смерті, чим, звичайно, значно обмежував права своїх спадкоємців та можливий рух цього майна у цивільному обороті. На думку суду, який розглядав цю справу, обтяження майна розпорядженням герцога на строк, більший за життя тих людей, які жили на момент надання розпорядження, є неправильним. Однак, сам суд при розгляді справи не визначив період, в межах якого, з його точки зору, законний інтерес доцільно б було захищати, за нього це зробив вже інший склад суду в справі *Cadell v. Palmer* (1833)⁴.

The rule against perpetuities тісно пов'язано з іншими доктринами загального права – зокрема, *the rule against unreasonable restraints on alienation* (правило проти нерозсудливих обмежень на відчуження), *the wait-and-see doctrine* (доктрина – чекай і дивись), *the second look doctrine* (доктрина другого погляду).

The rule against perpetuities та *the rule against unreasonable restraints on alienation* не тотожні одне одному, хоча, насправді, мають на меті однакову ціль – забезпечити свободу відчужування об'єктів цивільного обороту. Різниця між двома концепціями полягає в тому, що *the rule against perpetuities* передбачає чіткі умови, за яких інтереси, що діють протягом доволі тривалого часу, мають втрачати свій законний характер, тоді як *the rule against unreasonable restraints on alienation* спрямоване на недопущення нерозумних та незаконних обмежень свободи відчужень.

Інша концепція – *the second look doctrine*, зі свого боку, дещо пом'якшує жорсткі вимоги *the rule against perpetuities* щодо дійсності зроблених нащадками майнових розпоряджень, дозволяючи оцінювати їх законність не лише на підставі оцінки тих фактів, що існували на момент життя і розпорядження попередника, але і з урахуванням конкретних обставин, що склалися вже після його смерті. Таку ж саму функцію по відношенню до *the rule against perpetuities* виконує і доктрина *the wait-and-see doctrine*. За нею інтерес нащадка, викладений у розпорядженні попередника, може втратити свою законність лише у разі, якщо цей інтерес не може бути задоволений протягом періоду, визначеного правилом проти вічності. Зазначимо також, що вимоги *the rule against perpetuities* не поширюються на розпорядження, здійснені з метою благодійництва.

З наведених вище міркувань логічно випливає пропозиція щодо вдосконалення чинного цивільного законодавства України, де б поряд з таким способом захисту цивільних прав та інтересів як визнання права, був введений й інший спосіб – визнання інтересу законним. Законність інтересу, у свою чергу, повинна визначатись не лише загальним правилом – «дозволено все, що не забороняється законом», а й часовим критерієм дійсності такого законного інтересу. До речі, продовжуючи правовий аналіз рішення Конституційного суду України, важливо звернути увагу, що надаючи правові характеристики охоронюваному законом інтересу поза суб'єктивним правом, Конституційний суд України пов'язує цей інтерес з прагненням особи до користування певним об'єктом. Тим самим підкреслено, що у своїй основі кожен охоронюваний з боку закону інтерес має речовий характер, а відтак останній безпосередньо пов'язаний із суб'єктивним речовим правом та речовим правом як таким. Іншими словами, дослідження проблематики захисту інтересу є складовою частиною дослідження більш широкого кола питань, пов'язаного з захистом речових прав та інтересів. Отож, всі вони знаходяться у сфері дії речового права.

Інтерес, як відомо, моделює поведінку кожного з нас, визначає пріоритетність наших дій і спрямовує їх на досягнення нами певного стану по відношенню до об'єкта. У залежності від обсягу тих правомочностей, які ми здобуваємо по мірі реалізації наших прагнень, можна казати і про той чи інший правовий режим присвоєння об'єкта. Таким чином, інтерес може бути якщо і не підставою, то принаймні передумовою виникнення речового суб'єктивного права у особи. Інший висновок суду, на який потрібно звернути увагу, це розуміння ним інтересу як явища, що має на меті задоволення усвідомлених індивідуальних і колективних потреб. У своєму рішенні Конституційний суд України не висловив своєї позиції: як саме він співвідносить поняття інтересу з поняттям потреби, хоча саме питання у праві має полемічний характер.

Звичайно, на перший погляд, може здатися, що уся дискусія навколо цього питання має виключно теоретичний аспект та мало як пов'язана з конкретними життєвими проблемами. Проте на практичний вимір питання, зокрема, вказує те, що поняття потреби та інтересу розмежовані нашим законодавством, а відтак виникає необхідність визначитися: в чому полягає відмінність між ними. Для прикладу згадаємо ч. 2 ст. 72 ЦК України, де окремо мова йде про потреби малолітньої особи та про її інтереси. Застосовуючи у праві психологічний підхід дуалістичного розуміння інтересу як базисного і як такого, в якому проявляється внутрішній світ людини, цілком логічно можна дійти наступного висновку. Потреба лежить в основі кожного інтересу. Спочатку на рівні первісної людини потреба та інтерес мають цілком тотожний характер, адже їх задоволення забезпечувало в ті часи звичайне виживання кожної конкретної людини. Пізніше по мірі соціалізації людини поняття інтересу здобуває більш широкого змісту, хоча в його основі і досі залишається потреба. Іншими словами, сьогодні потребу можна визначити як вимушений речовий інтерес, адже вона безпосередньо пов'язана з питаннями природного розвитку та існування людини (потреба у їжі, воді тощо). Інші інтереси, які не підпадають під цю групу, мають менш тісний зв'язок з базисними потребами людини, а тому носять особистісний характер, представляючи собою певні індивідуальні варіації шляхів та способів задоволення потреб (купити машину, віллу тощо). Тобто це інтереси, які безпосередньо пов'язані з духовним та матеріальним самовираженням особи та без реалізації яких особа могла б цілком вільно існувати, проте якість життя була б значно іншою.

Такий підхід розмежування потреби та інтересу у праві цілком вписується в логіку нашого цивільного законодавства. Так, ст. 31 ЦК України, визначаючи право малолітньої особи самостійно укладати дрібні побутові правочини, одним із критеріїв визначення такого правочину визнає побутові потреби дитини, тобто потреби, які для неї мають базисний характер. У речових правовідносинах такий підхід спрацьовує, зокрема, у випадку припинення права власності на нерухоме майно у зв'язку з викупом для суспільних потреб чи примусовим відчуженням з мотивів суспільної необхідності земельної ділянки, на якій воно розміщене (ст. 351 ЦК України). В обох наведених прикладах проглядається вимушений характер таких дій, а відтак потреба особи має ознаки вимушеного речового інтересу. Базисний характер потреб людини був визнаний і на рівні ООН у Загальній декларації прав людини 1948 р.⁵, де у ч. 1 ст. 25 зазначено, що кожна людина має право на такий життєвий рівень, включаючи їжу, одяг, житло, медичний догляд та необхідне соціальне обслуговування, який необхідний для підтримки здоров'я і добробуту її самої та її родини, і право на забезпечення

на випадок безробіття, хвороби, інвалідності, вдовства, старості чи іншого випадку втрати засобів до існування через незалежні від неї обставини.

Закономірно, що кожна потреба як вимушений речовий інтерес людини обов'язково поєднана з відповідним суб'єктивним правом як інструментарію задоволення цієї потреби, тоді, як вже згадувалось раніше, не кожен законний інтерес поєднується з суб'єктивним правом. Таким чином, можна дійти висновку, що потреби у кожній людині однакові, зумовлені самою природою людини. Саме тому вони завжди поєднані з відповідним суб'єктивним правом. Інтереси, навпаки, як окремі варіації, що базуються певним чином на загальних потребах, у кожній людині можуть різнитися, оскільки визначаються індивідуальністю кожної конкретної людини, а відтак вони не завжди поєднуються з відповідним суб'єктивним правом.

¹ Цивільний кодекс України : за станом 24 січня 2011 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?user=a&find=1&typ=21>. – Назва з екрану.

² Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 50 народних депутатів України щодо офіційного тлумачення окремих положень частини першої статті 4 Цивільного процесуального кодексу України (справа про охоронюваний законом інтерес): Рішення від 1 грудня 2004 року № 18-рп/2004, справа № 1-10/2004 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ccu.gov.ua/uk/doccatalog/list?currDir=9874>. – Назва з екрану.

³ Casenote legal briefs: wills, trusts, and estates, keyed to Scoles, Halbach, Roberts, and Begleiter's decedents' estates and trusts. – New York: Wolters Kluwer, 2007. – P. 70. http://www.aspenpublishers.com/Product.asp?catalog_name=Aspen&product_id=0735561699

⁴ Reports of cases argued and determined in the court of common pleas, and other courts: With tables of the cases and principal matters. – London, 1834. – Vol. 10. – P. 140–152.

⁵ Всеобщая декларация прав человека: Принята и провозглашена в резолюции 217 А (III) Генеральной Ассамблеи от 10 декабря 1948 года [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995_015. – Назва з екрану.

Резюме

У статті автор розглядає проблематику інтересу як самостійного об'єкта захисту в контексті положень цивільного законодавства України та рішення Конституційного суду України від 1 грудня 2004 р. № 18-рп/2004 по справі № 1-10/2004.

Ключові слова: охоронюваний законом інтерес, суб'єктивне право, речовий інтерес, потреба.

Резюме

В статье автор рассматривает проблематику интереса как самостоятельного объекта защиты в контексте положений гражданского законодательства Украины и решения Конституционного суда Украины от 1 декабря 2004 г. № 18-рп/2004 по делу № 1-10/2004.

Ключевые слова: охраняемый законом интерес, субъективное право, вещный интерес, потребность.

Summary

In the article the author considers the problems of interest as independent object of protection in a context of the civil legislation of Ukraine and the decision of the Constitutional court of Ukraine from December, 1st, 2004, № 18-рп/2004, case № 1-10/2004.

Key words: legally protected interest, subjective right, proprietary interest, need.

Отримано 25.01.2011

О. Л. АНДРУЩАК

Ольга Любомирівна Андрущак, здобувач Київського національного торговельно-економічного університету

ВИМОГА ІСНУВАННЯ АКЦІЙ ВИКЛЮЧНО В БЕЗДОКУМЕНТАРНІЙ ФОРМІ ЯК ОДИН ІЗ ФАКТОРІВ ЕФЕКТИВНОГО РОЗВИТКУ РИНКУ ЦІННИХ ПАПЕРІВ

Вимога існування акцій у бездокументарній формі протягом тривалого часу викликає чимало дискусій, критики та зауважень. Метою статті є з'ясування та доведення необхідності існування акцій у бездокументарній формі, оскільки саме така форма забезпечує простоту, швидку, а також надійну перереєстрацію прав власності на цінні папери.

Питання форми існування цінних паперів, зокрема акцій, неодноразово протягом тривалого періоду часу порушували у своїх працях науковці й практики різних періодів, зокрема, М. М. Агарков, Г. Ф. Шершеневич, О. О. Кулініч, В. В. Посполітак, О. І. Онуфрієнко, А. Л. Салатко та ін.